Europos Sąjungos
oficialusis leidinys

LT
L serija

2023/2836

2023 12 20

KOMISIJOS REKOMENDACIJA (ES) 2023/2836

2023 m. gruodžio 12 d.

dėl piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų įsitraukimo ir veiksmingo dalyvavimo viešosios politikos formavimo procesuose skatinimo

EUROPOS KOMISIJA,

atsižvelgdama į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, ypač į jos 292 straipsnį,

kadangi:

(1) kaip įtvirtinta Europos Sąjungos sutarties (toliau – ES sutartis) 2 straipsnyje, Sąjunga grindžiama šiomis vertybėmis: pagarba žmogaus orumui, laisve, demokratija, lygybe, teisine valstybe ir pagarba žmogaus teisėms; ES sutarties 10 straipsnio 3 dalyje kiekvienam piliečiui suteikiama teisė dalyvauti demokratiniame Sąjungos gyvenime ir reikalaujama, kad sprendimai būtų priimami kuo atviriau ir kuo labiau juos priartinant prie piliečio; Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 165 straipsnio 2 dalyje yra Sąjungos veiksmų jaunimo dalyvavimui demokratiniame gyvenime skatinti Europos pagrindas;

(2) Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 12 straipsniu užtikrinama teisė į asociacijų laisvę ir susirinkimų laisvę. Tai reiškia, kad asmenys turi teisę susivienyti į grupes ar organizuotas struktūras. Ši teisė, pripažinta Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT), yra vienas iš esminių demokratinės ir pliuralistinės visuomenės pagrindų, nes leidžia piliečiams veikti kolektyviai juos abipusiai dominančiose srityse ir taip prisidėti prie tinkamo viešojo gyvenimo veikimo. Be to, Chartijos 11 straipsnyje įtvirtinta teisė į saviraiškos ir informacijos laisvę apima laisvę turėti ir reikšti nuomonę, taip pat gauti ir skleisti informaciją. Chartijos 41 straipsnyje dėl teisės į gerą administravimą administracijai taip pat nustatyta pareiga motyvuoti savo sprendimus. Galiausiai Chartijos 24 straipsnyje įtvirtinta vaikų teisė laisvai reikšti savo nuomonę ir numatyta, kad į tokias nuomones turi būti atsižvelgiama sprendžiant su vaikais susijusius klausimus, atsižvelgiant į jų amžių ir brandą;

(3) turėtų būti aktyviai skatinamas įtraukus ir veiksmingas valdžios institucijų bendradarbiavimas su piliečiais, pilietinės visuomenės organizacijomis ir žmogaus teisių gynėjais jų viešosios politikos formavimo procesuose. Viešosios politikos formavimo procesai niekaip neapima individualių administracijos sprendimų, kurie galėtų turėti poveikį privačių asmenų teisėms. Reikia laikytis specialiai pritaikyto požiūrio, nes atskirų piliečių ir pilietinės visuomenės subjektų dalyvavimo sąlygos nėra vienodos;

(4) valstybės narės turėtų sukurti ir palaikyti saugią ir palankią aplinką pilietinės visuomenės organizacijoms ir žmogaus teisių gynėjams, siekiant padidinti jų veiksmingą dalyvavimą ir užtikrinti, kad jie galėtų aktyviai dalyvauti viešosios politikos formavimo procesuose ir taip atlikti svarbų vaidmenį Sąjungos demokratijose. Pilietinės visuomenės organizacijos dažnai nurodomos kaip nevalstybinės, ne pelno siekiančios, nešališkos ir nesmurtinės struktūros, per kurias žmonės organizuojasi, kad siektų bendrų tikslų ir idealų ([1]). Atsižvelgiant į 1998 m. JT deklaracijoje dėl žmogaus teisių gynėjų ([2]) pateiktą apibrėžtį, kuri taip pat nurodyta ES gairėse dėl žmogaus teisių gynėjų ([3]), žmogaus teisių gynėjai – tai asmenys, grupės ir visuomenės organai, remiantys ir ginantys visuotinai pripažintas žmogaus teises ir pagrindines laisves. Žmogaus teisių gynėjai siekia propaguoti ir ginti pilietines ir politines teises, taip pat propaguoti, saugoti ir įgyvendinti ekonomines, socialines ir kultūrines teises ([4]). Sąjunga įsipareigoja bendradarbiauti su organizacijomis dėl Sąjungos vertybių ir pagrindinių teisių, įtvirtintų ES sutarties 2 straipsnyje ir Chartijoje;

([1]) Žr., pavyzdžiui, Komisijos komunikatą „Demokratijos ir darnaus vystymosi ištakos“, COM(2012) 492 *final*.
([2]) https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/declaration-right-and-responsibility-individuals-groups-and
([3]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_guidelines_hrd_en.pdf
([4]) Šioje rekomendacijoje bet kokia nuoroda į „pilietinės visuomenės organizacijas“ turėtų būti suprantama ir kaip nuoroda į „žmogaus teisių gynėjus“.

(5) piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas turėtų būti užtikrintas viešosios politikos formavimo procesuose vietos, regionų, nacionaliniu, Europos ir tarptautiniu lygmeniu. Tai taip pat pripažįstama Jungtinių Tautų gairėse valstybėms dėl veiksmingo teisės dalyvauti viešuosiuose reikaluose įgyvendinimo ([5]), Europos Tarybos rekomendacijose dėl nevyriausybinių organizacijų teisinio statuso Europoje ([6]), dėl piliečių dalyvavimo vietos viešajame gyvenime ([7]) ir dėl svarstomosios demokratijos ([8]), EBPO rekomendacijoje dėl atviro valdymo ([9]), Tarptautinių nevyriausybinių organizacijų konferencijos gerosios praktikos kodekse dėl pilietinio dalyvavimo sprendimų priėmimo procese ([10]) ir Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) ir Venecijos komisijos bendrai priimtose gairėse dėl asociacijų laisvės ([11]);

(6) įrodymais pagrįstas politikos formavimas reiškia, kad valdžios institucijos turėtų įtraukti tuos, kuriems taikomos taisyklės ir priimami sprendimai daro poveikį, ir aktyviai rinkti jų nuomones bei įrodymus įvairiais politikos formavimo procesų etapais. Taigi valstybės narės turėtų būti suinteresuotos aktyviai palaikyti piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą viešosios politikos formavimo procesuose. Tai apima novatoriškus būdus, pavyzdžiui, kultūros veiklą ir kultūros organizacijų įtraukimą, nes įrodyta, kad jos stiprina piliečių dalyvavimą, demokratiją ir socialinę sanglaudą ([12]). Valstybės narės turėtų skatinti palankią ir įtraukią aplinką, kurioje piliečiai galėtų veiksmingai dalyvauti tokiuose procesuose. Tokia aplinka didina skaidrumą ir atsparumą manipuliavimui informacija ir dezinformacijai ir gali padėti stiprinti pasitikėjimą atstovaujamąja demokratija;

(7) skatinant demokratinį piliečių dalyvavimą viešosios politikos formavimo procesuose palaikomas rinkėjų aktyvumas ir piliečiai skatinami dalyvauti atstovaujamojoje demokratijoje, be kita ko, vykdant kampanijas ir kandidatuojant. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad piliečiai turėtų prieigą prie informacijos per atitinkamus dalyvavimo kanalus ir priemones, taip pat prie išteklių informuotumui apie Sąjungos pilietybės suteikiamas teises didinti;

(8) dalyvavimas formuojant viešąją politiką turėtų būti įtraukus ir tiksliai atspindėti rinkimų apygardos demografinę konfigūraciją ir įvairovę, taip pat nepakankamai atstovaujamų grupių ar asmenų su negalia poreikius ([13]). Valstybės narės turėtų suteikti galimybių dalyvauti taikant pritaikytas ir prieinamas priemones ir mechanizmus tiek internete, tiek realiame gyvenime, ir, be kita ko, kaimo ir atokiose vietovėse;

(9) skaitmeninės technologijos keičia politikos formavimo procesus Sąjungoje, taip pat tai, kaip valdžios institucijos bendrauja su piliečiais. Naujų technologijų, pavyzdžiui, interneto platformų ir e. valdymo priemonių naudojimas politikos formavimo procesuose gali padėti stiprinti piliečių ir jų Vyriausybių sąveiką. Nustatant tokius metodus turėtų būti laikomasi demokratinės visuomenės stabdžių ir atsvarų sistemos ir jie turėtų būti tinkamai apsaugoti nuo kibernetinių išpuolių ir sekimo internete rizikos. Pripažįstant skaitmeninių sprendimų potencialą skatinant visuomenės dalyvavimą, jų vaidmuo šioje srityje gali būti nepakankamas ir didinti skaitmeninį atotrūkį. Todėl būtina toliau planuoti ir įgalinti asmeninį dalyvavimą, kai tai svarbu;

([5]) JT, Veiksmingo teisės dalyvauti viešuosiuose reikaluose įgyvendinimo gairės, 2018.

([6]) Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2007)14 dėl Europos nevyriausybinių organizacijų teisinio statuso.

([7]) Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2001)19 ir Rekomendacija CM/Rec(2018)4 dėl piliečių dalyvavimo vietos viešajame gyvenime. Vietos lygmeniu taip pat žr. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms CM/Rec(2009)2 dėl dalyvavimo ir dalyvavimo politikos vertinimo, audito ir stebėsenos vietos ir regionų lygmeniu ir Europos Tarybos priimtą Europos vietos savivaldos chartijos papildomą protokolą dėl teisės dalyvauti sprendžiant vietos valdžios institucijų reikalus.

([8]) Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms CM/Rec(2023)6 dėl svarstomosios demokratijos.

([9]) EBPO, Tarybos rekomendacija dėl atviro valdymo, OECD/LEGAL/0438.

([10]) Tarptautinių nevyriausybinių organizacijų konferencija, Pilietinio dalyvavimo priimant sprendimus gerosios patirties kodeksas, pataisytas 2009 m. spalio 30 d.

([11]) https://www.osce.org/files/f/documents/3/b/132371.pdf

([12]) Žr. „Kultūra ir demokratija: įrodymai – piliečių dalyvavimo kultūros veikloje svarba piliečių įtraukimui, demokratijai ir socialinei sanglaudai – tarptautinių tyrimų patirtis“, Europos Komisijos leidinių biuras, 2023 m. gegužės mėn.

([13]) Žr., pavyzdžiui, nuorodą į asmenų su negalia ir romų dalyvavimą Komisijos komunikate „Lygybės sąjunga. 2021–2030 m. neįgaliųjų teisių strategija“, COM(2021) 101 *final* ir „Lygybės sąjunga. ES romų lygybės, įtraukties ir dalyvavimo strateginis planas“, COM(2020) 620 *final*.

(10) gebėjimas naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir skaitmeniniai įgūdžiai yra svarbūs norint dalyvauti internetiniuose demokratinio politikos formavimo procesuose, gauti prieigą prie atitinkamos informacijos ir naršyti jos ieškant, bendradarbiauti su valdžios institucijomis ir ugdyti gebėjimą nustatyti manipuliavimą informacija, įskaitant dezinformaciją. ir būti jam atspariems. Šie įgūdžiai gali būti toliau puoselėjami pasitelkiant švietimą ir mokymą, taip pat neformalųjį mokymąsi ir savišvietą bei darbą su jaunimu, daugiausia dėmesio skiriant kritiniam mąstymui ([14]). Būtinas visos visuomenės požiūris ir darbas su organizacijomis siekiant vystyti pamatines iniciatyvas ir imantis dezinformacijos stebėjimo, nustatymo, išankstinio įspėjimo ir demaskavimo veiklos;

(11) novatoriškos dalyvavimo formos, leidžiančios piliečiams dalyvauti tiesiogiai, pavyzdžiui, dalyvavimo internetu ir asmeninio dalyvavimo svarstomieji ir bendros kūrybos procesai, yra daug žadanti praktika siekiant palaikyti ir atnaujinti valdymo mechanizmus. Jie padeda mobilizuoti piliečius sprendžiant sudėtingas politikos problemas, įskaitant klimato kaitą ir sprendimus dėl investavimo į infrastruktūrą ([15]);

(12) šios novatoriškos dalyvavimo viešosios politikos formavimo procesuose ir įsitraukimo į juos formos galėtų būti įgyvendinamos įvairiais politikos formavimo etapais ir organizuojamos įvairiais formatais, pavyzdžiui, kaip piliečių forumai, žiuri ar asamblėjos, dalyvaujant tiek internetu, tiek gyvai, konsensuso konferencijos, dalyvaujamasis biudžeto sudarymas ir bendra kūryba. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad viešojo administravimo institucijos turėtų pakankamai finansinių išteklių ir kompetencijų tokioms veikloms organizuoti, atsižvelgiant, pavyzdžiui, į Sąjungos duomenų apsaugos teisės reikalavimus;

(13) valstybės narės galėtų remtis ekspertinėmis žiniomis ir geriausios patirties pavyzdžiais Sąjungos lygmeniu, visų pirma Konferencija dėl Europos ateities ([16]). Siekdama palaikyti aktyvų dalyvavimą ir vykdydama tolesnę su Konferencija susijusią veiklą, Komisija įgyvendina naują piliečių dalyvavimo etapą, kuriuo stiprinami jos standartai ir priemonės, įskaitant Europos piliečių forumus, suburiant atsitiktinai atrinktus piliečius iš visų valstybių narių, kurių trečdalis būtų 16–25 metų jaunuoliai, kurie aptartų svarbiausius numatomus pasiūlymus ir dabar yra įprasta demokratinio Sąjungos gyvenimo ypatybė ([17]). Komisija taip pat rengia atnaujintą portalą „Išsakykite savo nuomonę“ – vieno langelio principu veikiančią piliečių dalyvavimo internetu svetainę. Portale „Išsakykite savo nuomonę“ piliečiai įvairiais lygmenimis gali bendradarbiauti su Europos institucijomis: pareikšti savo nuomonę dėl teisėkūros iniciatyvų (viešos konsultacijos), diskutuoti ir svarstyti su kitais europiečiais, teikti savo pasiūlymus dėl Sąjungos, kurioje jie nori gyventi, pasitelkiant Europos piliečių iniciatyvas. Portale išsaugotos įvairios unikalios funkcijos, sukurtos Konferencijos dėl Europos ateities daugiakalbei skaitmeninei platformai. Komisija taip pat įsteigė Dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos kompetencijos centrą ([18]), kurio tikslas – remti šios patirties taikymą Sąjungos ir nacionaliniu lygmenimis, sujungiant visos Sąjungos specialistus ir tyrėjus ir atliekant geriausios patirties ir inovacijų mokslinius tyrimus tiek internete, tiek realiame gyvenime;

(14) valstybės narės taip pat galėtų imti pavyzdį iš iniciatyvų, kurių imtasi pagal aplinkos demokratijos teisės aktus ir taikyti panašias iniciatyvas kitose viešosios politikos formavimo srityse. Šie pavyzdžiai visų pirma susiję su įsipareigojimais, kylančiais iš Orhuso konvencijos ([19]) ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1367/2006 ([20]) arba Sąjungos organizuojamų „Tarpusavio parlamentų“ ([21]), pavyzdžiui, pagal Europos klimato paktą, siekiant aptarti, kaip fiziniai asmenys, vietos ir nacionalinė valdžia ir Europos Sąjunga galėtų geriausiai kovoti su klimato kaita;

([14]) Europos Taryba, Skaitmeninio pilietiškumo ugdymo vadovas, https://rm.coe.int/16809382f9. Taip pat žr. Europos Komisijos priemonių rinkinį „Maistas, žmonės ir vietos – sąveika“, https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121910.

([15]) Žr. Europos klimato pakto (europa.eu) iniciatyvas. Taip pat žr. EBPO ataskaitą „Inovatyvus piliečių dalyvavimas ir naujos demokratinės institucijos – Pagauti lėtą bangą” (2020) ir 2022 m. lapkričio 18 d. EBPO deklaraciją OECD/LEGAL/0484 dėl pasitikėjimo ugdymo ir demokratijos stiprinimo, https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0484.

([16]) Konferencijos dėl Europos ateities galutinių rezultatų ataskaita „Ateitis jūsų rankose“, 2022 m. gegužės 9 d.

([17]) 2022 m. birželio 17 d. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Europos Vadovų Tarybai, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Nuo vizijos prie konkrečių veiksmų“ (COM(2022) 404 *final*), https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:52022DC0404. Taip pat žr. Europos piliečių forumo interneto svetainę (europa.eu)

([18]) https://knowledge4policy.ec.europa.eu/participatory-democracy/about_en

([19]) UNECE konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais (Orhuso konvencija)

([20]) 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1367/2006 dėl Orhuso konvencijos dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais nuostatų taikymo Bendrijos institucijoms ir organams (OL L 264, 2006 9 25, p. 13, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2006/1367/oj).

([21]) https://climate-pact.europa.eu/about/peer-parliaments_en

(15) Sąjunga savo kompetencijos ribose ir visos valstybės narės yra JT neįgaliųjų teisių konvencijos šalys ([22]). Konvencijoje reikalaujama, kad valstybės, kurios yra šios konvencijos šalys, rengdamos ir įgyvendindamos teisės aktus ir politiką konvencijai įgyvendinti, taip pat kituose sprendimų priėmimo procesuose klausimais, susijusiais su negalią turinčiais asmenimis, glaudžiai su jais konsultuotųsi, be kita ko, ir su vaikais su negalia, ir aktyviai juos įtrauktų. Prieinamumas asmenims su negalia turėtų būti užtikrintas laikantis Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos (ES) 2019/882 ([23]) I priede nustatytų prieinamumo reikalavimų, taip pat reikėtų užtikrinti tinkamą sąlygų pritaikymą siekiant užtikrinti asmenų su negalia dalyvavimą viešosios politikos formavimo procesuose lygiai su kitais asmenimis;

(16) valstybės narės turėtų skatinti vaikų ir jaunimo dalyvavimą demokratiniame Sąjungos gyvenime siekdamos palaikyti jų kaip aktyvių piliečių ir teigiamo transformacinio pokyčio vektorių ilgalaikį įsitraukimą į Europos demokratiją. Toks raginimas išreikštas Europos Sąjungos vaiko teisių strategijoje ([24]), Europos Sąjungos jaunimo strategijoje ([25]) ir Europos Parlamento rezoliucijoje ([26]). Valstybės narės galėtų pasisemti geriausios patirties iš esamų vaikų ir jaunimo tarybų ir procesų, pavyzdžiui, ES jaunimo dialogų ([27]), ES vaikų dalyvavimo platformos ([28]) ir Mokymosi kampelio ([29]). Be to, vyresnio amžiaus asmenų ir asmenų su negalia tarybos taip pat galėtų būti laikomos gerais pavyzdžiais, kaip įtraukti piliečių požiūrį į viešosios politikos formavimą;

(17) pilietinės visuomenės organizacijos, dirbančios pagrindinių teisių propagavimo ir apsaugos srityse, yra svarbi priemonė nukreipiant įvairių asmenų ir grupių balsą visuomenėje, be kita ko, pažeidžiamiausioje padėtyje esančių asmenų, ir padeda spręsti visuomenės iššūkius ir ekonominio vystymosi klausimus. Jos skatina pliuralizmą ir atskaitomybę priimant sprendimus, gerina atstovaujamosios demokratijos kokybę, kaip pripažįstama Europos demokratijos veiksmų plane ([30]), 2022 m. Chartijos taikymo ataskaitoje ([31]), metinėse teisinės valstybės principo taikymo ataskaitose ([32]) ir 2020–2024 m. veiksmų plane žmogaus teisių ir demokratijos srityje ([33]). Svarbų pilietinės visuomenės vaidmenį sveikos demokratijos stabdžių ir atsvarų sistemoje pabrėžia Europos Žmogaus Teisių Teismas (EŽTT), kuris nuosekliai pažymi, kad tai, kaip visuomenės sergėtojai vykdo savo veiklą, gali turėti didelį poveikį tinkamam demokratinės visuomenės veikimui;

([22]) Žr. Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją ir jos fakultatyvinį protokolą (A/RES/61/106). Remiantis JT neįgaliųjų teisių konvencija, „tinkamas sąlygų pritaikymas“ – būtini ir tinkami pakeitimai ir pritaikymas, dėl kurių nepatiriama neproporcinga ar nepagrįsta našta ir kurių reikia konkrečiu atveju siekiant užtikrinti asmenims su negalia galimybę naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pagrindinėmis laisvėmis lygiai su kitais asmenimis ar galimybę įgyvendinti šias teises ir laisves.

([23]) 2019 m. balandžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/882 dėl gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų (OL L 151, 2019 6 7, p. 70, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2019/882/oj).

([24]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES vaiko teisių strategija“, COM(2021) 142 *final*, 2021 3 24.

([25]) Europos Sąjungos Tarybos ir Taryboje posėdžiavusių valstybių narių Vyriausybių atstovų rezoliucija dėl Europos bendradarbiavimo jaunimo reikalų srityje sistemos: 2018 m. gruodžio 18 d. 2019–2027 m. Europos Sąjungos jaunimo strategija (OL C 456, 2018 12 18, p. 1).

([26]) 2021 m. liepos 7 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl piliečių dialogų ir piliečių dalyvavimo ES sprendimų priėmimo procese (2020/2201(INI), 17 dalis.

([27]) ES jaunimo dialogas | Europos jaunimo portalas (europa.eu)

([28]) ES vaikų dalyvavimo platforma (europa.eu).

([29]) Mokymosi kampelis (europa.eu).

([30]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos demokratijos veiksmų plano, COM(2020) 790 *final*, 2020 12 3, p. 1.

([31]) Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Klestinti pilietinė erdvė pagrindinėms ES teisėms puoselėti. 2022 m. metinė ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaita“, COM(2022) 716 *final*, 2022 12 6.

([32]) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2023 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Teisinės valstybės padėtis Europos Sąjungoje“, COM(2023) 800 *final*, 2023 7 5, p. 26.

([33]) Bendras komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „2020–2024 m. ES žmogaus teisių ir demokratijos veiksmų planas“ (JOIN (2020) 5 *final*).

(18) Komisijos metinėje teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje vertinami pokyčiai, susiję su teisėkūros procesų įtraukimu ir pilietinės visuomenės dalyvavimu, kaip vienu iš teisinės valstybės principo laikymosi elementų, o keliais atvejais rekomendacijos šiuo klausimu buvo pateiktos atskiroms valstybėms narėms. Kaip patvirtinta 2022 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaitoje, „suinteresuotųjų subjektų, įskaitant pilietinės visuomenės organizacijas, dalyvavimo gerinimas gali būti naudingas teisės aktų kokybei ir proceso skaidrumui“. Priešingai, oficialių procesų, kuriais būtų prisidedama prie sprendimų priėmimo, trūkumas, vėlyvos ir fragmentiškos konsultacijų strategijos, atrankinis ir neskaidrus partnerių pasirinkimas ir veiksmingų tolesnių veiksmų nebuvimas kelia susirūpinimą dėl teisinės valstybės principo ir daro didelę žalą demokratiniams procesams. Poreikis pripažinti pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį, sudaryti joms sąlygas veikti ir užtikrinti, kad būtų sudarytos sąlygos joms prasmingai dalyvauti priimant sprendimus ir įgyvendinant mūsų demokratinėms valstybėms naudingą nacionalinę ir Sąjungos politiką, taip pat pabrėžiamas 2022 m. Chartijos taikymo ataskaitoje;

(19) veiksmingas ir įtraukus dalyvavimas viešosios politikos formavimo procesuose įmanomas tik tada, kai pilietinės visuomenės organizacijos demokratinėje sistemoje, kurioje laikomasi teisinės valstybės principo, gali dirbti saugioje ir palankioje aplinkoje, kurioje gerbiamos jų ir jų narių pagrindinės teisės, ypač asociacijų ir susirinkimų laisvė, saviraiškos laisvė ir teisė gauti informaciją, taip pat teisė į laisvę ir saugumą, teisę į privatų ir šeimos gyvenimą, asmens duomenų apsaugą, nuosavybę ir nediskriminavimą. Kad pilietinės visuomenės organizacijos galėtų veiksmingai dalyvauti viešosios politikos formavimo procesuose, joms reikia saugios, sveikos ir klestinčios pilietinės erdvės, kurioje jos būtų apsaugotos, palaikomos ir įgalinamos ([34]) ir kurioje jos galėtų visapusiškai mėgautis vidaus rinkos teikiamomis pagrindinėmis laisvėmis. Reikia nuolat dėti pastangas siekiant sukurti ir puoselėti tokią palankią pilietinę erdvę pilietinės visuomenės organizacijoms ir žmogaus teisių gynėjams, kurie veikia visapusiškai gerbdami Sąjungos vertybes ([35]);

(20) Europos Sąjungos Teisingumo Teismas (ESTT) yra nusprendęs, kad pilietinės visuomenės organizacijos turi galėti „vykdyti savo veiklą ir veikti be nepagrįsto valstybės kišimosi“ ([36]), o EŽTT pabrėžė, kad valstybės narės turėtų ne tik susilaikyti nuo nederamo kišimosi, kai pilietinės visuomenės subjektai vykdo savo veiklą, bet ir sudaryti palankias sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms teisinėmis, administracinėmis ir praktinėmis priemonėmis ([37]). Tokia erdvė yra viena pagrindinių demokratinių sistemų, kuriose laikomasi teisinės valstybės principo ir gerbiamos pagrindinės teisės, sudedamųjų dalių;

(21) valdžios institucijos privalo apsaugoti asociacijų ir saviraiškos laisvę bei pilietinės visuomenės organizacijų saugumą, užtikrindamos tinkamą teisinę aplinką, stebėdamos ir stengdamosi veiksmingai šalinti grėsmes pilietinės visuomenės organizacijoms, suteikdamos galimybę naudotis tinkamomis paramos paslaugomis ir finansavimu bei kitais ištekliais, kurie joms suteikia galimybę atlikti savo darbą. Nors dauguma valstybių narių užtikrina saugią erdvę pilietinės visuomenės organizacijoms, pastaraisiais metais kai kuriose valstybėse narėse pastebėta vis daugiau fizinių, žodinių ir skaitmeninių išpuolių prieš jas, neapykantos, priekabiavimo, bauginimo, šmeižto kampanijų, įskaitant pagrindinių teisių srityje atliekamo humanitarinio darbo kriminalizavimą, administracinius ir teisinius apribojimus, neteisėtą sekimą ir strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo naudojimą ([38]). Keli tyrimai taip pat rodo, kad iš pilietinės visuomenės organizacijų labiausiai nukenčia tos, kurios dirba moterų ir lytinės bei reprodukcinės sveikatos ir teisių, LGBTIQ asmenų teisių, migrantų ir prieglobsčio prašytojų teisių, atskaitingumo visuomenei, kovos su korupcija ir aplinkos apsaugos srityse;

([34]) Europos Tarybos Generalinio sekretoriaus ataskaita „Demokratijos, žmogaus teisių ir teisinės valstybės padėtis Europoje. Bendra atsakomybė už demokratinį saugumą Europoje“, p. 53. Taip pat žr. Europos Tarybos Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms CM(2017)83 *final* „Piliečių dalyvavimo priimant politinius sprendimus gairės“. Taip pat žr. Ministrų Komiteto rekomendaciją valstybėms narėms CM/Rec(2018)11 dėl būtinybės stiprinti pilietinės visuomenės erdvės apsaugą ir skatinimą Europoje. JT lygmeniu žr. Jungtinių Tautų vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro 2018 m. gaires valstybėms dėl veiksmingo teisės dalyvauti viešuosiuose reikaluose įgyvendinimo.

([35]) Žr. 2023 m. vasario 24 d. Tarybos išvadas dėl ES pagrindinių teisių chartijos taikymo, „Pilietinės erdvės vaidmuo saugant ir propaguojant pagrindines teises ES“, dok. 6675/23, 9, 12 ir 16 punktai. Savo išvadose Taryba paragino valstybes nares skatinti PVO ir žmogaus teisių gynėjams palankią aplinką, kad jie galėtų vykdyti savo veiklą laikydamiesi Sąjungos vertybių be nepagrįsto valstybės kišimosi, kaip reikalaujama pagal ES ir tarptautinius standartus. Taip pat žr. 2022 m. kovo 8 d. Europos Parlamento rezoliuciją dėl mažėjančios pilietinės visuomenės erdvės Europoje (2021/2103(INI)) ir 2022 m. vasario 17 d. Europos Parlamento rezoliuciją su rekomendacijomis Komisijai dėl Europos tarpvalstybinių asociacijų ir ne pelno organizacijų statuto (2020/2026(INL)) ir 2022 m. metinę ES pagrindinių teisių chartijos taikymo ataskaitą, COM(2022) 716 *final*, p. 34. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2023 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita. Teisinės valstybės padėtis Europos Sąjungoje“, COM(2023) 800 final, p. 26.

([36]) 2020 m. birželio 18 d. ESTT sprendimas *Komisija/Vengrija*, C-78/18, ECLI:EU:C:2020:476, 106 punktas.

([37]) 2005 m. spalio 20 d. EŽTT sprendimas *Ouranio Toxo ir kt. prieš Graikiją*, pareiškimo Nr. 74989/01, 35 punktas.

([38]) Žr. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros ataskaitą „Sunkumai, su kuriais susiduria pilietinės visuomenės organizacijos, vykdančios veiklą žmogaus teisių srityje ES“, 2018 m., Pilietinės erdvės apsauga ES, 2021 m.; ir „Europos pilietinė visuomenė vis dar patiria spaudimą. 2022 m. atnaujinimas, 2022 m. Taip pat žr. CIVCUS stebėseną, https://monitor.civicus.org/.

(22) valstybės narės turi užtikrinti, kad pilietinės visuomenės organizacijos turėtų galimybę gauti finansinių išteklių ir jais laisvai naudotis ([39]), be kita ko, pasikliaudamos Sąjungos lėšomis. Tik pakankamai išteklių turinčios pilietinės visuomenės organizacijos gali aktyviai dalyvauti viešosios politikos formavimo procesuose;

(23) Sąjunga jau teikia daug finansavimo galimybių pilietinės visuomenės organizacijoms, kad jos galėtų įgyvendinti projektus, padedančius puoselėti Sąjungos vertybes. Siekdama palengvinti naršymą per įvairias programas, Komisija sukūrė lengvai prieinamą portalą, kuris veikia kaip viena bendra sąsaja Sąjungos lėšų klausimais ir leidžia susirasti su demokratija susijusių finansavimo galimybių ([40]). Komisija teikia specialią finansinę paramą pilietinės visuomenės organizacijoms valstybėse narėse pagal Piliečių, lygybės, teisių ir vertybių programą. Ta programa siekiama apsaugoti ir skatinti Sutartyse, Chartijoje ir taikytinose tarptautinėse žmogaus teisių konvencijose įtvirtintas teises ir vertybes, visų pirma remiant pilietinės visuomenės organizacijas ir kitus suinteresuotuosius subjektus, veikiančius vietos, regioniniu, nacionaliniu ir tarpvalstybiniu lygmenimis, ir skatinant pilietinį ir demokratinį dalyvavimą, siekiant išlaikyti ir toliau plėtoti atvirą, teisėmis grindžiamą, demokratinę, lygiateisę ir įtraukią visuomenę, grindžiamą teisinės valstybės principu; Be to, pagal programą „Erasmus+“, Europos solidarumo korpuso programą ir programą „Kūrybiška Europa“ siūlomos finansavimo galimybės pilietinės visuomenės bendradarbiavimui, piliečių įtraukimui ir demokratiniam dalyvavimui. Pagal Sąjungos mokslinių tyrimų ir inovacijų bendrąją programą „Europos horizontas“ įvairiose teminėse mokslinių tyrimų srityse taip pat remiamos pilietinės visuomenės organizacijos ir teisių gynėjai ([41]). Techninė pagalba administracinėms reformos valstybėse narėse pagal Techninės pagalbos priemonę taip pat paruošta naudoti ir pagal ją suteikiamos galimybės finansuoti gebėjimų stiprinimą viešojo administravimo ir viešosios valdžios institucijose dalyvaujamosios praktikos srityje. Sąjungos finansavimo gavėjai jį įgyvendindami privalo gerbti Sąjungos vertybes, todėl Komisija įgyvendina priemones, remiančias reikalavimų laikymąsi ir padedančias šalinti galimus pažeidimus;

(24) Sąjungos įsipareigojimas prisidėti prie pilietinės erdvės apsaugos ir įgalinimo taip pat atsispindi jos išorės veiksmuose, be kita ko, Sąjungos veiksmų plane žmogaus teisių ir demokratijos srityje (2020–2024 m.) ([42]). Jis taip pat išdėstytas ES gairėse dėl žmogaus teisių gynėjų ([43]) ir dar kartą patvirtintas 2012 m. Komunikate „Demokratijos ir tvaraus vystymosi ištakos. ES bendradarbiavimas su pilietinės visuomenės organizacijomis išorės santykių srityje“ ([44]), 2021–2027 m. ES paramos pilietinės visuomenės organizacijoms plėtros regione gairėse ir Jaunimo veiksmų plane ES išorės veiksmų srityje ([45]). Sąjungos išorės veiksmų pagrindinių teisių srityje stiprybė ir patikimumas grindžiami tuo, kaip Sąjunga puoselėja ir stiprina savo demokratinius ir pagrindinių teisių pagrindus Sąjungoje;

(25) ši rekomendacija yra dalis Demokratijos gynimo dokumentų rinkinio, kurį taip pat sudaro pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria nustatomi vidaus rinkoje suderinti reikalavimai dėl atstovavimo interesų grupėms trečiųjų šalių vardu skaidrumo, ir Komisijos rekomendacija dėl įtraukių ir atsparių rinkimų procesų Sąjungoje ir Europos Parlamento rinkimų europinio pobūdžio stiprinimo ir veiksmingo jų vykdymo;

(26) ši rekomendacija grindžiama 2022 m. Chartijos taikymo ataskaitos ir metinių teisinės valstybės principo taikymo ataskaitų, kuriose analizuojama teisinės valstybės padėtis Sąjungoje ir jos valstybėse narėse, visų pirma atsižvelgiant į pilietinės visuomenės sistemą, išvadomis. Šia rekomendacija taip pat papildomas Europos demokratijos veiksmų

([39]) JT deklaracijos dėl žmogaus teisių gynėjų 13 straipsnis. ESBO-ODIHR Venecijos komisijos gairės dėl asociacijų laisvės, 7 principas, p. 42, https://www.osce.org/odihr/132371.

([40]) Finansavimas ir konkursai (europa.eu).

([41]) Pavyzdžiui, pagal programą „Europos Horizontas“ bus remiamas mokslinių tyrimų rezultatų testavimas ir įgyvendinimas, įskaitant eksperimentavimą su demokratinėmis inovacijomis pilietinio dalyvavimo srityje (žr. HORIZON-CL2-2024-DEMOCRACY-01-12). Neseniai paskelbtoje ataskaitoje apibendrinti ES dalyvaujamosios ir svarstomosios demokratijos tyrimų rezultatai. Pagal programą „Europos horizontas“ taip pat bus remiamas novatoriškų demokratijos ateičiai skirtų sprendimų tinklas, kuriame susiburs visos Europos tyrėjai, pilietinio dalyvavimo, diskusijų ir piliečių švietimo specialistai, siekiant parengti rekomendacijas politikos formuotojams remiantis mokslinių tyrimų rezultatais (žr. HORIZON-CL2-2022-DEMOCRACY-02-01).

([42]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_2020-2024.pdf

([43]) https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/02_hr_guidelines_defenders_en_0.pdf

([44]) Žr. 1 išnašą.

([45]) Jaunimo veiksmų planas (Komisijos ir Vyriausiojo įgaliotinio bendras komunikatas) | Tarptautinė partnerystė (europa.eu)

planas, kuriuo siekiama įgalinti piliečius ir kurti atsparesnę demokratiją visoje Sąjungoje, skatinant laisvus ir sąžiningus rinkimus, stiprinant žiniasklaidos laisvę ir kovojant su manipuliavimu informacija ir dezinformacija, Komisijos rekomendacija (ES) 2021/1534 ([46]) ir 2022 m. Komisijos iniciatyva dėl strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo (anti-SLAPP) ([47]). Ši rekomendacija grindžiama komunikate „2020 m. ES pilietybės ataskaita“ ([48]) paskelbtais prioritetiniais veiksmais ir ja papildomas 2023 m. pabaigoje pateiktas Pilietybės dokumentų rinkinys;

(27) ši rekomendacija skirta valstybėms narėms. Šalys kandidatės ir potencialios kandidatės stoti į Sąjungą bei Sąjungos kaimynystės politikos šalys taip pat raginamos laikytis šios rekomendacijos,

PRIĖMĖ ŠIĄ REKOMENDACIJĄ:

Dalykas

1. Šia rekomendacija siekiama skatinti piliečius ir pilietinės visuomenės organizacijas dalyvauti formuojant viešąją politiką ir taip padėti didinti demokratinį atsparumą Sąjungoje. Ja valstybės narės raginamos suteikti piliečiams ir pilietinės visuomenės organizacijoms daugiau galimybių veiksmingai dalyvauti viešosios valdžios institucijų vykdomuose viešosios politikos formavimo procesuose vietos, regionų ir nacionaliniu lygmenimis, laikantis nustatytų standartų ir gerosios patirties.

2. Valstybėms narėms rekomenduojama sukurti ir palaikyti saugią ir įgalinančią aplinką pilietinės visuomenės organizacijoms, kad jos galėtų veiksmingai įsitraukti į viešosios politikos formavimo procesus. Valstybės narės turėtų imtis veiksmingų, tinkamų ir proporcingų priemonių, kad apsaugotų, remtų ir įgalintų pilietinės visuomenės organizacijas ir žmogaus teisių gynėjus, kad būtų užtikrinta klestinti pilietinė erdvė.

Veiksmingo piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo bendroji sistema

3. Valstybės narės turėtų skatinti ir palengvinti sistemą, pagal kurią piliečiai ir pilietinės visuomenės organizacijos galėtų dalyvauti viešosios politikos formavimo procesuose (toliau – dalyvavimo sistema), ir užtikrinti, kad dalyvavimo sąlygos būtų įgyvendinamos laikantis šioje rekomendacijoje pateiktų gairių.

4. Dalyvavimo sistema turėtų būti užtikrintas pagarbus elgesys su visais dalyviais, jie turėtų galėti dalyvauti laisvai ir be nederamo kišimosi.

5. Dalyvavimo sąlygos turėtų būti aiškios ir prieinamos, be kita ko, užtikrinant savalaikę ir tinkamą informaciją, suteikiant realias galimybes ir tinkamas dalyvavimo priemones, grindžiamas iš anksto sutartais parametrais. Visų pirma, valstybės narės turėtų:

   a) užtikrinti nuolatinį ir reguliarų dalyvavimą viešojo intereso temomis ne tik rinkimų laikotarpiu;

([46]) 2021 m. rugsėjo 16 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2021/1534 dėl žurnalistų ir kitų žiniasklaidos specialistų apsaugos, saugumo ir įgalėjimo užtikrinimo Europos Sąjungoje (OL L 331, 2021 9 20, p. 8, ELI: http://data.europa.eu/eli/reco/2021/1534/oj).

([47]) Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl asmenų, užsiimančių visuomenine veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo), COM(2022) 177 *final*, 2022/0117(COD) ir 2022 m. balandžio 27 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2022/758 dėl žurnalistų ir žmogaus teisių gynėjų, užsiimančių visuomenine veikla, apsaugos nuo akivaizdžiai nepagrįstų ar piktnaudžiaujamojo pobūdžio teismo procesų (strateginių ieškinių dėl visuomenės dalyvavimo) (OL L 138, 2022 5 17, p. 30, ELI: https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2022/758/oj).

([48]) Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2020 m. ES pilietybės ataskaita. Galių piliečiams suteikimas ir jų teisių apsauga“, COM(2020) 730 *final*.

b) turėti aiškiai apibrėžtą politiką ar reguliavimo sistemą, skirtą piliečių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimui, įskaitant tikslus, procedūras ir atitinkamus dalyvaujančius subjektus;

c) b punkte nurodytai sistemai taikyti tik proporcingus apribojimus, apie kuriuos būtų aiškiai pranešta, ir užtikrinti, kad piliečiai ir pilietinės visuomenės organizacijos prireikus galėtų pasinaudoti teisių gynimo mechanizmu;

d) sudaryti sąlygas dalyvauti ankstyvuosiuose politikos formavimo procesų etapuose nustatant poreikius, prioritetus ir galimas politikos galimybes;

e) laiku ir lengvai prieinamais formatais pateikti tinkamą ir būtiną informaciją apie konkrečią dalyvavimo veiklą, įskaitant numatomų priemonių kontekstą ir rūšį, dalyvavimo procedūras, dalyvavimo tvarkaraštį, už veiklą atsakingą instituciją ir jos kontaktinius duomenis;

f) suteikti kuo platesnę prieigą prie informacijos ir pagrindinių dokumentų tiek realiame gyvenime, tiek internete, be kita ko, atitinkamų valdžios institucijų interneto svetainėse, ir aktyviai bei plačiai skleisti tokią informaciją visuomenei prieinama kalba, nemokamai ir be nereikalingų administracinių kliūčių;

g) imtis priemonių užtikrinti, kad informacija būtų konkrečiai teikiama piliečiams ir pilietinės visuomenės organizacijoms, kurios gali būti paveiktos, ypatingą dėmesį skiriant organizacijoms, atstovaujančioms labiausiai marginalizuotiems, nepakankamai atstovaujamiems ir pažeidžiamiausiems asmenims ir grupėms;

h) numatyti pakankamai išteklių ir laiko prasmingam poveikiui užtikrinti ir atsižvelgti į atostogų sezoną nacionaliniu lygmeniu, kad būtų galimas tinkamas dalyvavimas;

i) numatyti galimybes dalyvauti nediskriminuojamai ir prieinamai, be kita ko, neįgaliesiems, be pernelyg didelių formalumų ir nemokamai.

6. Dalyvavimo sąlygos turėtų būti skaidrios, o valstybės narės turėtų užtikrinti pačių procesų priežiūrą. Visų pirma, valstybės narės turėtų:

a) informuoti tuos, kurie dalyvavo, apie viešosios politikos formavimo proceso rezultatus ir tolesnius veiksmus, kurių imtasi po to;

b) reguliariai kviesti piliečius ir pilietinės visuomenės organizacijas dalyvauti įvairiuose politikos formavimo procesų etapuose, įskaitant politikos peržiūros etapą;

c) periodiškai vertinti savo dalyvavimo sistemą siekiant ją patobulinti ir pritaikyti, pavyzdžiui, kad būtų galima diegti naudotojams patogesnius, veiksmingesnius ir naujoviškesnius metodus.

7. Dalyvavimo sistema turėtų būti įtrauki ir užtikrinti, kad piliečiai ir pilietinės visuomenės organizacijos turėtų lygias galimybes dalyvauti ir kad būtų atsižvelgta į nuomonių įvairovę, įskaitant nepakankamai atstovaujamų, pažeidžiamiausių ir marginalizuotų asmenų nuomones. Visų pirma:

a) valstybės narės turėtų stengtis naudoti priemones ir metodus, kuriais užtikrinamas kuo platesnis piliečių, grupių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas, ir skatinti lengvai prieinamų ir nediskriminacinio pobūdžio dalyvavimo procesų pasirinkimą;

b) valstybės narės turėtų šalinti nepakankamai atstovaujamų grupių dalyvavimo kliūtis, atsižvelgdamos į specialiuosius poreikius, įskaitant neįgaliųjų, jaunimo, vyresnio amžiaus asmenų, migrantų kilmės piliečių ir judžių Sąjungos piliečių poreikius, ir užkirsti šioms kliūtims kelią;

c) turėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos dalyvavimo procesams ir veikloms pasinaudojant reikiamomis ekspertinėmis žiniomis, kad būtų užtikrintas įtraukus požiūris, kad būtų galima vienodai išklausyti visus dalyvius ir tiksliai pristatyti nuomonių įvairovę aptartais klausimais.

8. Valstybės narės turėtų vystyti, remti ir vykdyti informuotumo didinimo iniciatyvas, kuriomis siekiama didinti žinias apie dalyvavimo galimybes nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis ir apie esamus metodus bei priemones, kuriomis palaikomas ir skatinamas veiksmingas visuomenės dalyvavimas politikos formavimo procesuose.

9. Valstybės narės turėtų stiprinti piliečių, pilietinės visuomenės organizacijų ir valdžios institucijų gebėjimus per mokymus ir informacines sesijas užtikrinti veiksmingą ir prasmingą dalyvavimą viešosios politikos formavimo procesuose.

10. Valstybės narės turėtų skirti specialų finansavimą jų dalyvavimo sistemoms įgyvendinti visais valdžios lygmenimis, be kita ko, kuo geriau pasinaudodamos turimomis Sąjungos lėšomis.

Konkrečios priemonės, kuriomis remiamas ir skatinamas piliečių dalyvavimas formuojant viešąją politiką

11. Valstybės narės turėtų numatyti piliečių vadovaujamas dalyvavimo ir svarstymo veiklas dėl konkrečių sprendimų ir politikos, palaikyti ir skatinti individualius ir kolektyvinius dalyvavimo būdus, pavyzdžiui, piliečių forumus, piliečių asamblėjas ir kitų formų dialogą ir bendrą kūrybą. Tai darydamos valstybės narės galėtų semtis įkvėpimo iš patirties, ekspertinių žinių ir gerosios patirties, sukauptos Konferencijoje dėl Europos ateities ir vėlesniuose Europos piliečių forumuose, taip pat iš tarptautinių standartų, pavyzdžiui, EBPO Visuomenės dalyvavimo gairių ([49]). Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad tokia veikla būtų lengvinama taikant patikimą metodiką ir pagrindinius principus, kuriais palaikoma jos kokybė, įtraukumas ir skaidrumas.

12. Kviesdamos piliečius dalyvauti dalyvaujamojo ir patariamojo piliečių dalyvavimo veikloje, valstybės narės turėtų kiek įmanoma užtikrinti įtraukumą. Tam jos turėtų naudoti geriausius prieinamus statistinius atsitiktinės atrankos ir skirstymo metodus. Kai įmanoma ir būtina, valstybės narės turėtų nustatyti ir šalinti skirtingų grupių dalyvavimo skirtumus naudodamosi statistiniais duomenimis ir požiūrio tyrimais. Atranka turėtų būti grindžiama demografiniais kriterijais, siekiant užtikrinti, kad dalyviai atspindėtų šalies demografinę konfigūraciją, be kita ko, remiantis surašymu ar kitais panašiais svarbiais duomenimis ir bet kokiais kitais požiūrių įvairovę užtrinančiais kriterijais. Valstybės narės turėtų užtikrinti palankias dalyvavimo sąlygas neužkraudamos naštos ([50]) ir užtikrinti, kad prireikus būtų kompensuojamos patirtos išlaidos, be kita ko, siekiant paremti ekonominę atskirtį patiriančius piliečius.

13. Valstybės narės turėtų dėti konkrečias pastangas, kad sustiprintų vaikų ir jaunimo dalyvavimą politiniame ir demokratiniame gyvenime vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis, be kita ko, kaimo ir atokiose vietovėse. Viešosios valdžios institucijos turėtų imtis priemonių, ypač švietimo ir mokymo programose ir kitose srityse, kuriose aktyviai veikia vaikai ir jaunimas, siekiant skatinti prasmingą, įtraukų ir saugų vaikų ir jaunimo dalyvavimą be jokios diskriminacijos.

14. Siekdamos aktyvinti dalyvavimo ir svarstymo veiklas skaitmeninėje viešojoje erdvėje, valstybės narės turėtų išnagrinėti galimybę naudotis naujomis technologijomis, kurios yra lengvai prieinamos piliečiams. Šiuo tikslu valstybės narės turėtų nuo pat ankstyvo amžiaus ir vėliau ugdyti gebėjimą naudotis žiniasklaidos priemonėmis ir kritinį mąstymą, be kita ko, siūlydamos informacinio švietimo kursus. Naujų technologijų naudojimas turėtų visiškai atitikti pagrindines teises, įskaitant teisę į duomenų apsaugą ir nediskriminavimą, ir tokius principus kaip įtraukumas, prieinamumas ir technologinis bei tinklo neutralumas.

Konkrečios priemonės pilietinei erdvei remti ir apsaugoti, kad pilietinės visuomenės organizacijos galėtų veiksmingai dalyvauti

15. Siekdamos užtikrinti veiksmingą pilietinės visuomenės subjektų dalyvavimą viešosios politikos formavimo procesuose, valstybės narės turėtų sukurti ir palaikyti saugią ir įgalinančią aplinką pilietinės visuomenės organizacijoms.

16. Valstybės narės turėtų skatinti kurti strategines partnerystes tarp viešojo administravimo institucijų vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis ir pilietinės visuomenės organizacijų, kad būtų skatinamas jų dalyvavimas viešosios politikos formavimo procesuose.

17. Valstybės narės turėtų užmegzti struktūrinį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis konkrečiais klausimais, susijusiais su viešosios politikos formavimo procesais. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad toks dialogas neapsiribotų konsultacijomis dėl konkrečios politikos ar pasiūlymų dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų ir kad jis būtų reguliarus, ilgalaikis ir orientuotas į rezultatus.

([49]) https://www.oecd.org/publications/oecd-guidelines-for-citizen-participation-processes-f765caf6-en.htm

([50]) Tai būtų panašu į prisiekusiojo pareigą, pavyzdžiui, sudarant sąlygas pasiimti laisvą nuo darbo laiką, kaip tai daroma kai kuriose valstybėse narėse.

18. Valstybės narės turėtų imtis būtinų veiksmų, kad apsaugotų pilietinės visuomenės organizacijas nuo grasinimų, kriminalizavimo, bauginimo, priekabiavimo, taip pat nuo išpuolių ir kitų formų nusikalstamų veikų, nesvarbu, ar internete, ar realiame gyvenime. Visų pirma, valstybės narės turėtų:

a) užtikrinti, kad:

i) pilietinės visuomenės organizacijos, jų darbuotojai ir savanoriai, taip pat joms artimi asmenys, kurių saugumui dėl jų darbo kyla tikėtinas pavojus, galėtų laiku gauti veiksmingą apsaugą, be kita ko, didinant teisėsaugos ir teisminių institucijų informuotumą apie pilietinės visuomenės organizacijoms kylančias grėsmes; ypač sunkiais atvejais skubi apsauga turėtų būti užtikrinama taikant skubius draudimus ir apsaugos orderius;

ii) užtikrinti, kad neteisėti veiksmai būtų nedelsiant pasmerkti, be kita ko, valstybių narių atstovų, ir, prireikus, skubiai ištirti ir už juos būtų patraukta baudžiamojon atsakomybėn;

b) stebėti pilietinės erdvės raidą, taikant aiškius rodiklius ir ataskaitų teikimo sistemas, be kita ko, remiantis esamais tarptautiniais standartais; užmegzti ir palaikyti ryšius ir nuolatinį dialogą su pilietinės visuomenės organizacijomis, kad būtų remiama tokia stebėsena; atitinkama informacija galėtų būti renkama pasitelkus nacionalines žmogaus teisių institucijas ir kitus žmogaus teisių gynėjus; ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti skiriamas pranešimams apie fizinius ir internetinius išpuolius, šmeižto ir garbės ir orumo įžeidimo kampanijas, neapykantą kurstančių kalbų atvejus ir strateginius ieškinius dėl visuomenės dalyvavimo (SLAPP); ypatingą dėmesį reikėtų skirti žmogaus teisių gynėjų, pilietinės visuomenės organizacijų ir jų narių, priklausančių atitinkamoms grupėms arba jas ginančių, taip pat moterų teises ir lytines bei reprodukcines teises, LGBTIQ asmenų teises, migrantų ir prieglobsčio prašytojų teises ir aplinkos apsaugą ginančių grupių, taip pat atskaitingumo visuomenei ir kovos su korupcija grupių padėčiai;

c) skatinti ir lengvinti visų subjektų, dalyvaujančių stebint pilietinės erdvės pokyčius ir ginant pilietinės visuomenės organizacijas, susiduriančias su grėsmėmis ir išpuoliais, susijusiais su jų darbu, bendradarbiavimą ir veiklos koordinavimą, be kita ko, parengiant teisėsaugos institucijų, teisminių institucijų, vietos, regionų ir nacionalinio lygmens valdžios institucijų, pilietinės visuomenės organizacijų, nacionalinių žmogaus teisių institucijų, lygybės įstaigų, ombudsmeno institucijų bendradarbiavimo ir dalijimosi geriausios patirties pavyzdžiais protokolus, taip pat sudaryti palankesnes sąlygas visų atitinkamų valdžios institucijų ir tarnybų bendradarbiavimui jų teritorijoje;

d) sudaryti palankesnes sąlygas naudotis specialiomis procedūromis ar kanalais pranešti apie grėsmes ir išpuolius, dokumentuoti ir analizuoti aplinką, kurioje dirba pilietinės visuomenės organizacijos;

e) informuoti pilietinės visuomenės organizacijas apie prieinamas apsaugos ir paramos paslaugas, be kita ko, specialiose interneto svetainėse, pateikiant šią informaciją paprastu, prieinamu ir naudotojui patogiu būdu; aiški informacija turėtų būti aktyviai skleidžiama pilietinės visuomenės organizacijoms, visų pirma apie teisėsaugos institucijas, teismines institucijas ir pagalbos paslaugų teikėjus, kad jie galėtų susisiekti grasinimų ir išpuolių atveju;

f) užtikrinti, kad esamos pagalbos nukentėjusiesiems tarnybos ir skubios pagalbos linijos būtų prieinamos ir pritaikytos asmenims, dirbantiems pilietinės visuomenės organizacijose, taip pat jų artimiesiems, kai jų saugumui dėl jų darbo kyla tikėtinas realus arba potencialus pavojus; kai taikytina, paramos tarnybos turėtų teikti informaciją, teisines ir praktines konsultacijas, psichologinę pagalbą ir slėptuves, taip pat pagalbą didinant skaitmeninį saugumą; pilietinės visuomenės organizacijoms, susiduriančioms su SLAPP, turėtų būti teikiamos teisinės konsultacijos; visos pagalbos paslaugos turėtų būti lengvai prieinamos ir teikiamos konfidencialiai ir nediskriminuojant, visų pirma neįgaliesiems;

g) bendradarbiauti ir dalytis informacija, ekspertinėmis žiniomis ir geriausios patirties pavyzdžiais su kitomis valstybėmis narėmis ir, kai aktualu, su tarptautinėmis organizacijomis apie atvejus, susijusius su pilietinės visuomenės organizacijų ir žmogaus teisių gynėjų saugumu, ir apie esamas priemones jų apsaugai užtikrinti.

19. Valstybės narės turėtų skirti specialų finansavimą pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimams stiprinti, kad jos galėtų didinti savo atsparumą susidūrus su grėsmėmis ir išpuoliais, ir gilinti jų žinias apie jiems prieinamas pagalbos paslaugas ir teisių gynimo mechanizmus.

20. Valstybės narės raginamos priimti specialius veiksmų planus arba lygiavertes iniciatyvas, kad nacionaliniu lygmeniu būtų sukurtos sistemos, kuriomis būtų skatinama palanki pilietinė erdvė ir veiksmingas pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas.

Priimta Briuselyje 2023 m. gruodžio 12 d.

Komisijos vardu
Didier REYNDERS
Komisijos narys